

Toets nieuw associate- degreeprogramma Tuinbouwmanagement Hogeschool Inholland

28 juli 2016

Inhoud

1	Samenvattend advies	3
2	Werkwijze panel	5
3	Beschrijving van het programma	6
	3.1 Algemeen	6
	3.2 Profiel instelling	6
	3.3 Profiel Ad-programma	6
4	Ad-programmabeoordeling	7
	4.1 Beoogde eindkwalificaties	8
	4.2 Programma	9
	4.3 Personeel	13
	4.4 Voorzieningen	16
	4.5 Kwaliteitszorg	17
	4.6 Toetsing	19
	4.7 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen	20
	4.8 Samenwerking met een Bve-instelling	21
	4.9 Algemene conclusie over de kwaliteit van het Ad-programma	21
	4.10 Aanbevelingen	22
5	Overzicht oordelen	23
	Bijlage 1: Samenstelling panel	24
	Bijlage 2: Programma locatiebezoek	25
	Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten	27
	Bijlage 4: Lijst met afkortingen	28

1 Samenvattend advies

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement beoogt studenten op te leiden die als “groene” professionals managementfuncties kunnen bekleden in de tuinbouwsector. Ze worden opgeleid om te kunnen werken vanuit een integrale ketenbenadering waarin de verschillende afhankelijkheden in de keten duidelijk zichtbaar worden. De verbindingen tussen de verschillende schakels in de keten, interne en externe logistiek zijn daarbij belangrijke aspecten.

Het programma heeft de doelstellingen in termen van negen competenties op twee niveaus ('beroepsgeschikt' en 'professionaliseringsbekwaam') geformuleerd, waarvan de volgende competenties op het hoogste niveau gericht zijn: beleid en advies, mondiaal vermarkten van producten en diensten, duurzaam opereren in ketens, en het beheren en aansturen van logistieke processen. Het panel vindt de doelstellingen van het Ad-programma adequaat; het programma richt zich op de competenties waaraan de tuinbouwsectorbehoefte heeft.

Het curriculum is doordacht en logisch opgebouwd. Studenten komen door de opzet van het programma en de gevarieerde werkvormen voldoende in contact met de relevante beroepspraktijk. Het curriculum is voldoende breed en evenwichtig van opbouw. Wel adviseert het panel het belang van HRM-aspecten in het curriculum sterker te communiceren.

De instroomeisen zijn adequaat. Het panel waardeert dat mbo'ers de mogelijkheid krijgen tot verdere professionalisering binnen de tuinbouwsector. Door de directe verbinding met de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness hebben studenten de mogelijkheid om na het eerste jaar door te stromen naar de bacheloropleiding. De studiebelasting van het tweejarige programma is evenwichtig verdeeld over de acht periodes. Hierdoor is het programma studeerbaar.

Het panel vindt het onderwijzend personeel van de opleiding Tuinbouw & Agribusiness kwantitatief en kwalitatief geschikt om ook het Ad-programma te kunnen verzorgen. De grote betrokkenheid van docenten van MBO-Westland bij het programma zorgt voor een sterke verbinding met het werkveld en een goede begeleiding van studenten afkomstig uit het mbo. Het borgen van de didactische scholing van mbo-docenten is nog een aandachtspunt.

De voorzieningen in het Inholland-gebouw in Delft en de overige locaties zijn toereikend. De studiebegeleiding is intensief en biedt ruime mogelijkheden om knelpunten op te sporen en op te lossen. De studieloopbaanbegeleiding bevordert het inzicht in de samenhang van de competenties binnen het curriculum.

Het kwaliteitshandboek bevat een heldere uiteenzetting van de verantwoordelijkheden van betrokkenen in de kwaliteitszorgsystematiek. Tevens is er een adequaat evaluatiesysteem, dat vooral gericht is op het bereiken van descriptieve streefdoelen.

De structuur en het proces van toetsing zijn helder en het afstudeerportfolio past bij het profiel van het programma. De toetsing voldoet tevens aan de eisen van validiteit,

betrouwbaarheid en transparantie. Het programma en de examencommissie bewaken de kwaliteit van de toetsen adequaat.

Hogeschool Inholland garandeert dat studenten binnen redelijke termijn kunnen afstuderen en voorziet hiervoor voldoende middelen. De instelling heeft een samenwerkings-overeenkomst met een Bve-instelling, de Lentiz Onderwijsgroep. Beide instellingen hebben passende afspraken gemaakt over het in te zetten personeel, de voorzieningen, de interne kwaliteitszorg en de condities voor continuïteit.

Het panel komt tot een positief eindoordeel ten aanzien van de kwaliteit van het nieuwe associate-degreeprogramma Tuinbouwmanagement van de Hogeschool Inholland en adviseert de NVAO om overeenkomstig te besluiten.

Den Haag, 28 juli 2016

Namens het panel ter beoordeling van de uitgebreide Toets nieuw associate-degreeprogramma Tuinbouwmanagement van de Hogeschool Inholland.

Ir. H.J.M. Naaijens
(voorzitter)

drs. A.N. Koster
(secretaris)

2 Werkwijze panel

De NVAO heeft een panel vastgesteld met volgende samenstelling:

- Voorzitter: ir. H.J.M. Naaijens is directeur van Wokke Sustainable Development BV; tevens voormalig CvB-voorzitter van Hogeschool HAS Den Bosch en voorzitter van Stichting HAS Kennistransfer.

Leden:

- dr. ir. C.A.G. Snee is associate bij Adviesbureau Berenschot met aandachtsgebieden agrofood bedrijfsleven en overheid; tevens voormalig programmamanager Internationaal Greenport Holland en manager Dutch Horticultural Trade Board.
- dr. ir. E. Londers is docent Agrotechnologie bij CVO Mobyus in Heverlee (Vlaanderen) en stafmedewerker onderwijs aan de Faculteit Ingenieurswetenschappen van de KU Leuven.
- M. Vernooij (student-lid) is student Medische hulpverlening aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en heeft eerder zitting gehad in verschillende TNAd-panels.

Het panel werd bijgestaan door A.T.M. Martens MA, beleidsmedewerker NVAO, procescoördinator in opleiding, J.W.M. Meijer, oud-NVAO beleidsmedewerker en procescoördinator, en drs. A.N. Koster, onderwijskundige Edukos Advies, secretaris.

Bij de toetsing heeft het panel het Beoordelingskader voor de uitgebreide Toets nieuw Ad-programma van de NVAO (*Stcrt.* 2014, 9832) in acht genomen.

Het panel heeft zich aan de hand van de door de instelling verstrekte documenten op de beoordeling voorbereid. Per e-mail zijn de eerste bevindingen van het panel besproken en nadere vragen geformuleerd voor de aanvrager. Een deel van deze vragen is vervolgens naar de aanvrager gestuurd met het verzoek de antwoorden op deze vragen, evenals een aantal aanvullende bijlagen, voorafgaand aan het locatiebezoek aan het panel te leveren. In bijlage 3 van dit adviesrapport is een overzicht opgenomen van documenten die het panel heeft ontvangen. De secretaris heeft de vragen geïnventariseerd die als input zijn gebruikt voor het vooroverleg en het locatiebezoek. Op de vooravond van het locatiebezoek is het panel bij elkaar geweest om zowel de eerste indrukken met elkaar te delen als de vragen voor het locatiebezoek te formuleren.

Op 20 mei 2016 heeft het panel het locatiebezoek afgelegd. Tijdens dit bezoek is het panel in verschillende gespreksrondes van nadere informatie voorzien en zijn de vraagpunten aan de orde gesteld en ter discussie gebracht. Het programma van het locatiebezoek is toegevoegd in bijlage 2. Na afloop van de gesprekken heeft het panel het geheel van bevindingen en overwegingen onderling besproken en vertaald naar voorlopige conclusies. Aan het eind van het bezoek heeft de panelvoorzitter die conclusies mondeling teruggekoppeld naar de instelling. Op basis van de bevindingen, overwegingen en conclusies heeft de secretaris een conceptadvies opgesteld dat aan de panelleden is voorgelegd. Vervolgens heeft het panel dit concept van commentaar voorzien, waarna het conceptrapport is vastgesteld door de voorzitter. Het adviesrapport is op 28 juni 2016 aan de instelling voorgelegd ter controle op feitelijke onjuistheden. De instelling heeft op 12 juli 2016 gereageerd op het adviesrapport. Alle opmerkingen zijn onverkort overgenomen, waarna het definitieve rapport is vastgesteld door de voorzitter. Het panel heeft dit advies in volledige onafhankelijkheid opgesteld en op 28 juli 2016 aan de NVAO aangeboden.

3 Beschrijving van het programma

3.1 Algemeen

Instelling:	Hogeschool Inholland
Ad-programma:	Associate degree (Ad) Tuinbouwmanagement
Variant:	voltijd
Locatie Inholland:	Delft
Locatie praktijkonderwijs:	Demokwekerij, Honselersdijk
Studieomvang (EC):	120 EC
Graad:	Ad
CROHO-onderdeel:	Landbouw en natuurlijke omgeving

3.2 Profiel instelling

Hogeschool Inholland is een onderwijsinstelling met circa 32.000 studenten, 26 lectoraten, meer dan 110 nationaliteiten en circa 2200 medewerkers. Op negen locaties, verspreid over Noord- en Zuid-Holland, biedt Hogeschool Inholland circa 80 bacheloropleidingen aan op veel verschillende vakgebieden: van gezondheidszorg tot economie, van techniek tot onderwijs, aldus de website. Daarnaast verzorgt Hogeschool Inholland zes associate-degreeprogramma's, zeven masteropleidingen en twee universitaire pabo's (Academische Lerarenopleiding Basisonderwijs).

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement valt onder het domein Agri, Food & Life Sciences. Dit domein is één van de zes domeinen binnen Hogeschool Inholland.

3.3 Profiel Ad-programma

Het associate degree (Ad)-programma Tuinbouwmanagement is een tweejarig programma dat verbonden is aan de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness. Het Ad-programma heeft een sterke focus op de bedrijfskundige- en managementkant van de benodigde tuinbouwkennis. Het Ad-programma is ontwikkeld in nauwe samenwerking met het MBO-Westland (Lentiz Onderwijsgroep). Het onderwijs vindt voor het grootste deel plaats op de Inholland-locatie Delft; bepaalde praktijkcomponenten worden in de Demokwekerij (Tuinbouwdemonstratie- en onderzoekscentrum) verzorgd. Het docententeam van de opleiding Tuinbouw & Agribusiness bestaat uit docenten van de hogeschool, aangevuld met docenten van MBO-Westland.

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement is primair bedoeld om een bijdrage te leveren aan de regionale vraag naar 'groene' hbo'ers. In de Arbeidsmarktanalyse Groene hbo's 2014 wordt door Berenschot het profiel beschreven van de "ideale groene hbo'er": pragmatisch, affiniteit met de tuinbouwsector, organisatorische en leidinggevende skills, kansen zien en benutten. Het betreft vooral attitude-eigenschappen. Dit zijn functiewensen die zowel voor de bachelor als voor de associate degree gelden.

In Nederland worden aan diverse hogescholen bacheloropleidingen aangeboden met een tuinbouwachtergrond. Ook de Universiteit van Wageningen is bekend op dit terrein. Ad-programma's in de tuinbouwsector zijn zeldzaam: Vilentum Hogeschool biedt hiervoor het Ad-programma Agrarisch ondernemerschap aan.

4 Ad-programmabeoordeling

Van toepassing is het Kader voor de uitgebreide Toets nieuw Ad-programma van de NVAO (Stcrt. 2014, nr 9832). Dit kader wordt gebruikt als de instelling niet beschikt over een positief oordeel over de instellingstoets kwaliteitszorg.

De beoordeling is gericht op acht vragen:

1. Wat beoogt het Ad-programma?
2. Met welk programma?
3. Met welk personeel?
4. Met welke voorzieningen?
5. Hoe wordt de kwaliteit geborgd?
6. Hoe wil het Ad-programma dit toetsen?
7. Zijn er voldoende financiële middelen?
8. Hoe krijgt de samenwerking met een Bve-instelling vorm?

Deze acht vragen zijn vertaald in acht onderwerpen en zeventien standaarden. Over de standaarden geeft het visitatiepanel een gemotiveerd oordeel op een tweepuntsschaal: onvoldoende of voldoende. Vervolgens geeft het panel een gemotiveerd eindoordeel over de kwaliteit van het Ad-programma in de vorm van een advies aan de NVAO. Het panel heeft daarbij drie mogelijkheden: een positief advies, een positief advies onder voorwaarden en een negatief advies.

Bij de beoordeling worden de volgende definities gehanteerd. Deze definities hebben zowel betrekking op de scores van de standaarden als op de scores van het Ad-programma in totaal.

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een Ad-programma binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

Het Ad-programma voldoet niet aan de basiskwaliteit.

Voldoende onder voorwaarden

Het Ad-programma voldoet nog niet aan de basiskwaliteit, maar het wordt in staat geacht om binnen één jaar aan de gestelde voorwaarden te voldoen.

Voldoende

Het Ad-programma voldoet aan de basiskwaliteit.

Indien het Ad-programma niet volledig nieuw is of omgevormd wordt, worden bij de oordeelsvorming ook de gerealiseerde eindkwalificaties betrokken.

4.1 Beoogde eindkwalificaties

4.1.1 Standaard 1

De beoogde eindkwalificaties van het Ad-programma zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement is primair bedoeld om een bijdrage te leveren aan de regionale vraag naar 'groene' hbo'ers. Het beoogt studenten op te leiden die als groene professionals managementfuncties kunnen bekleden binnen de tuinbouwsector. Ze worden opgeleid om te kunnen werken vanuit een integrale ketenbenadering waarin de verschillende afhankelijkheden in de keten duidelijk zichtbaar worden. De verbanden tussen de verschillende schakels in de keten, interne en externe logistiek zijn in het Ad-programma belangrijke aspecten.

Bij de vaststelling van de eindkwalificaties voor het Ad-programma Tuinbouwmanagement heeft het programmamanagement aansluiting gezocht met het competentieprofiel van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness die Hogeschool Inholland aanbiedt. Dit competentieprofiel is gebaseerd op het landelijk profiel. Het Ad-programma Tuinbouwmanagement laat zich tevens adviseren door de beroepenveldcommissie van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness, het docententeam, de curriculumcommissie en het werkveld.

Het onderscheid tussen het Ad-programma en het Ba-programma komt blijkens het informatiedossier tot uiting in de vereiste beheersingsniveaus. Hogeschool Inholland kent een driedeling die gedefinieerd is vanuit de (samenhangende) kenmerken van beroepsmatig functioneren, verantwoording en complexiteit. Binnen Hogeschool Inholland worden drie fasen onderscheiden: beroepsgeschikt (niveau 1), professionaliseringsbekwaam (niveau 2) en startbekwaam (niveau 3). Het programma heeft de eindkwalificaties van het Ad-programma in het informatiedossier als competenties beschreven. Het ontwikkelde Ad-programma richt zich voor de volgende competenties op het niveau beroepsgeschikt (niveau 1):

- Onderzoeken
- Verbeteren en vernieuwen van de organisatie
- Strategisch ondernemen
- Opstellen en optimaliseren teeltplan
- Oplossen groeiproblemen en ontwikkelen nieuwe rassen

Het programma richt zich op het niveau professionaliseringsbekwaam (niveau 2) voor de volgende competenties:

- Beleid en advies
- Mondiaal vermarkten van producten en diensten
- Duurzaam opereren in ketens
- Beheren en aansturen van logistieke processen

Overwegingen

Het panel vindt de doelstellingen van het Ad-programma 'Tuinbouwmanagement' waardevol en is daarnaast van oordeel dat het Ad-programma zich op de competenties richt waar de tuinbouwsector behoefte aan heeft. Naar de mening van het panel zijn voor het Ad-programma de doelstellingen op een verantwoorde wijze naar de eindkwalificaties vertaald. De daarvan afgeleide competenties zijn duidelijk praktijkgericht. Tevens is de vertaling naar

de beroepstaken adequaat gemaakt. De beroepstaken vormen een duidelijk voor studenten te herkennen anker in het programma.

Het programmamanagement heeft een duidelijke vergelijking tussen de doelstellingen van het Ad-programma en de Dublin-descriptoren Short Cycle gemaakt. Hierdoor heeft het panel kunnen vaststellen dat de eindkwalificaties overeenstemmen met minimaal niveau 5 van het Nederlandse kwalificatieraamwerk, het beoogde niveau van dit Ad-programma.

Het panel is van oordeel dat de eindkwalificaties adequaat zijn afgestemd met het werkveld en gebaseerd op het landelijke profiel. Hierdoor zijn de eindkwalificaties regionaal en landelijk gelegitimeerd. Bovendien is het Ad-programma hierdoor ook verbonden met het tuinbouwwerkveld. Het panel heeft hier waardering voor.

Het panel waardeert tevens de doelstelling van de Hogeschool Inholland om studenten een alternatief te bieden voor een vierjarige bacheloropleiding. Het Ad-programma geeft studenten de mogelijkheid verder te professionaliseren in een gericht gekozen aantal competenties, om daarna aan het werk te gaan in de tuinbouwsector dan wel door te stromen naar de bacheloropleiding. Het onderscheid in niveau ten opzichte van de bacheloropleiding is duidelijk uitgelegd.

Conclusie: Voldoende

4.2 Programma

4.2.1 Standaard 2

De oriëntatie van het Ad-curriculum waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van de beroepspraktijk.

Bevindingen

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement heeft sterke banden - formeel én informeel - met de beroepspraktijk teneinde studenten vaardigheden te leren waaraan behoefte is. Vanaf de start van het programma komen studenten regelmatig in contact met de beroepspraktijk door het uitvoeren van projecten, stage- en praktijkopdrachten maar ook door de integratie van real life cases in het onderwijsprogramma, praktijksimulatie (rollenspellen, games), gastdocenten en –sprekers, en excursies. Gedurende het gehele tweede jaar vervult de student twee tot drie dagen per week een praktijkstage in de tuinbouwsector. Studenten worden daarbij gecoacht door managers uit het tuinbouwbedrijfsleven en docenten van Hogeschool Inholland. Tevens maken Ad-studenten gebruik van de praktijkmogelijkheden in het laboratorium en de Demokwekerij.

Daarnaast kunnen Ad-studenten ook deelnemen aan door bachelorstudenten georganiseerde symposia en andere inhoudelijke presentaties en masterclasses. De leerlijn taalvaardigheid Engels en Duits bereidt studenten voor op de internationale beroepspraktijk, die van cruciaal belang is in de tuinbouwsector.

Overwegingen

Het bewezen en beproefde programma van het eerste jaar (dat gelijk is aan het eerste jaar van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness) kent een goede brede basis voor

studenten, aansluitend op mbo-4-niveau. Naar het oordeel van het panel is het programma zichtbaar ontwikkeld voor het verwerven van beroepsgerichte competenties in de praktijk. Ook in het tweede jaar stelt het programma studenten in staat relevante vaardigheden voor de tuinbouwsector te ontwikkelen. De beroepspraktijk waardeert de beroepsgerichte aanpak van het Ad-programma; met name over het taalprogramma is de beroepspraktijk erg te spreken. Het panel onderschrijft dit.

Conclusie: Voldoende

4.2.2Standaard 3

De inhoud van het Ad-curriculum biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Bevindingen

Het Ad-programma is in het eerste jaar gelijk aan het eerste jaar van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness. Het curriculum van het Ad-programma Tuinbouwmanagement is opgebouwd uit vier periodes per studiejaar. Per periode (15 EC) worden verschillende onderwijseenheden van een variabel aantal EC's aangeboden. Uit het informatiedossier blijkt dat in de onderwijseenheden alle aspecten van de sector aan bod komen. Het onderwijs is ingericht volgens de leerlijnen van De Bie.

Het programma heeft een relatietabel opgesteld om de plaats in het curriculum van competenties en beheersindicatoren inzichtelijk te maken. De thema's in het eerste jaar zijn gelijkmatig verdeeld over teelt en management. Ook bevat het curriculum een introductie op het thema Onderzoek. Met het behalen van het eerste jaar van het Ad-programma kan de student zonder herstelprogramma overstappen naar het tweede jaar van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness van Hogeschool Inholland. Het programma van het tweede jaar is voornamelijk gericht op het onderwerp management, met extra aandacht voor ketenprocessen. De te verwerven competenties biedt het programma in verschillende onderwijsperiodes aan.

Studenten dienen in het tweede jaar drie dagen per week een praktijkstage te vervullen in de tuinbouwsector (indien mogelijk in duo's). De complexiteit van de situaties neemt toe met de opbouw van de studiefasen. Studenten sluiten het Ad-programma af met een portfolio-assessment, dat zij tijdens een afrondingsgesprek presenteren.

Overwegingen

De inhoudelijke invulling van het programma acht het panel voldoende breed: alle behandelde onderwerpen zijn naar het oordeel van het panel relevant en bestrijken een breed spectrum van het domein van tuinbouwmanagement. Ze sluiten aan bij de behoeften van het werkveld. Het programma kent een goede brede basis dat een logisch vervolg op het mbo-4-niveau en maakt gebruik van bacheloronderwijseenheden van bewezen kwaliteit.

Het programma bevordert het inzicht in de samenhang van de competenties binnen het curriculum door uitleg over de inhoud van competenties en de verdeling over het curriculum. Om verticale samenhang in het programma te bereiken worden competenties in verschillende onderwijsperiodes aangeboden. Het studiemateriaal voor het Ad-programma Tuinbouwmanagement acht het panel inhoudelijk voldoende met een voor het werkveld herkenbaar niveau. Het niveau van de onderwijseenheden is toereikend voor een

kennismaking met de behandelde onderwerpen. Het panel meent dat deze onderwerpen geschikt zijn voor het Ad-programma. Het portfolio maakt naar het oordeel van het panel een degelijke indruk: het programma is hierin duidelijk ervaren. Ook de practica en excursies hebben een duidelijk didactische rol in het programma.

Aanvankelijk had het panel de indruk dat de menselijke aspecten van het managen van een tuinbouwbedrijf minder sterk de aandacht kreeg in het programma. Tijdens het locatiebezoek heeft het programmamanagement mondeling toegelicht op welke wijze de menselijke aspecten van management aan de orde komen. Het panel is hierdoor overtuigd dat het thema management in de breedte, waaronder ook de menselijke kanten ervan, voldoende in het programma verankerd zitten, maar adviseert het programma de HRM-aspecten in het curriculum sterker te communiceren.

Tot slot meent het panel dat de aandacht voor handelen in het internationale werkveld (waaronder het kunnen verwerven van relevante talen, anders dan Engels en Duits) versterkt kan worden. Het programmamanagement heeft toegezegd meer aandacht te besteden aan de door het panel aangegeven thema's. Het panel waardeert deze toezegging en heeft er vertrouwen in dat het programmamanagement dit ook weet waar te maken. Wel adviseert het panel om verbeterpunten goed te documenteren en te toetsen of deze doelstellingen over een paar jaar inderdaad zijn bereikt.

Conclusie: Voldoende

4.2.3Standaard 4

De vormgeving van het curriculum zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Bevindingen

De opbouw van het inhoudelijke curriculum is blijkens het informatiedossier gebaseerd op het ontwikkelen van competenties binnen de beroepscontext in steeds complexer wordende situaties. Dit competentiegerichte onderwijs is ingericht aan de hand van de leerlijnen van De Bie, die vormgeven aan het curriculum van het Ad-programma. Het programma is ingericht op een samenhang tussen afnemende sturing van de student en toenemende complexiteit per studiefase. In het eerste jaar staan 18 en in het tweede jaar 14 contacturen per week ingeroosterd.

Binnen de leerlijnen worden, afhankelijk van de soorten leerdoelen (kennis en inzicht, vaardigheden en houding), verschillende werkvormen aangeboden. Voorbeelden van werkvormen zijn blijkens het informatiedossier: hoorcolleges, werkcolleges, practica, excursies, projectmatige opdrachten, praktijkscholen, stages en zelfstudie. De variëteit komt ook tot uitdrukking in de verschillende 'beroepsproducten'. In het Ad-programma Tuinbouwmanagement is tevens een leerlijn in taalvaardigheid Engels (jaar 1 en 2) en Duits (jaar 2) opgenomen.

Overwegingen

Het curriculum van het Ad-Programma Tuinbouwmanagement acht het panel doordacht en logisch opgebouwd. Door het grote aanbod aan gevarieerde werkvormen is het programma duidelijk praktijk- en beroepsgericht. Dit vergroot de mogelijkheden voor studenten om

werkzaam te zijn bij tuinbouwbedrijven in het werkveld. Wel adviseert het panel het onderscheid tussen het Ad programma en het bachelorprogramma scherper te communiceren. De doelstellingen van de eindopdracht zijn in orde. Nadere uitwerking van de eindopdracht volgt na de start van het programma.

Conclusie: Voldoende

4.2.4 Standaard 5

Het Ad-programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

Om toegelaten te worden tot Ad-programma Tuinbouwmanagement gelden dezelfde instroomeisen als voor de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness: instromende studenten dienen in het bezit te zijn een mbo-diploma op niveau 4 of een havo- of vwo-diploma. Voor studenten vanuit MBO-Westland en het Groene Lyceum geldt een doorlopende groene leerlijn. In de eerste jaren verwacht het programma tussen de vijftien en vijftig instromende studenten, met name afkomstig uit het mbo.

Na aanmelding volgt een studiekeuzecheck (SKC) en een studiekeuzeadvies (SKA). Het individuele SKA-gesprek helpt potentiële studenten te bepalen of het Ad-programma Tuinbouwmanagement bij hun ambitie en mogelijkheden past. Het programma omvat tevens de afname van een intake-assessment dat inzicht biedt in de startkwalificaties en motivatie van de potentiële student. De student ontvangt op basis van het intake-assessment een persoonlijk advies dat vervolgens bij de start van het programma wordt meegenomen in het studieloopbaantraject (SLB).

Voor studenten die het Ad-programma met goed gevolg hebben afgerond, bestaat de mogelijkheid door te stromen naar de bacheloropleiding. Met het behalen van het eerste jaar van het Ad-programma, kan de student ook zonder herstelprogramma overstappen naar het tweede jaar van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness van Hogeschool Inholland.

Overwegingen

Het panel acht de instroomeisen adequaat en vindt dat het programma de juiste vooropleidingseisen heeft geformuleerd. Het panel waardeert naast de doorlopende groene leerlijn ook de mogelijkheid tot directe doorstroom naar de bacheloropleiding na het eerste jaar van het Ad-programma. Bovendien zet het programma het intake-assessment adequaat in. Tevens is het panel positief over de uitwisseling tussen het Ad-programma en de bacheloropleiding. Wel adviseert het panel het programma nader te expliciteren wat de doorstroomseisen zijn voor studenten die na het tweede jaar willen doorstromen naar de bacheloropleiding. Dit vanwege de grote verschillen tussen het Ad-programma en het programma van de bacheloropleiding in het tweede jaar.

Conclusie: Voldoende

4.2.5 Standaard 6

Het Ad-programma is studeerbaar.

Bevindingen

Het curriculum kent een fasering in moeilijkheidsgraad van onderwijsinhoud en zelfstandigheid, aansluitend bij het niveau van de twee studiejaar, aldus het informatiedossier. Het programmamanagement spreidt de studielast over de onderwijsperiodes en de studiejaar. Belemmeringen die de studenten ervaren wil het programma tijdig signaleren, onder andere aan de hand van studieloopbaanbegeleiding en een studentendecanaat. In blokhandleidingen ontvangen de studenten informatie over de studielast en de inzet die van hen wordt verwacht per onderwijsperiode.

Bij de uitvoering van het programma en de begeleiding van studenten zijn ook docenten van MBO-Westland betrokken (zie ook Standaard 9 en 12).

Overwegingen

De studiepunten zijn volgens het panel evenwichtig verdeeld over de acht periodes. Deze verdeling garandeert een gelijkmatige verdeling van studiebelasting. Het panel is van oordeel dat mbo-gediplomeerden de doelstellingen kunnen behalen en dat het programma studeerbaar is voor gemotiveerde studenten. De grote betrokkenheid van docenten van MBO-Westland in het programma zorgt voor een sterke verbinding met de beoogde studentenpopulatie en het werkveld. Daarmee borgt het programma naar het oordeel van het panel ook adequaat dat een student inzicht krijgt in zijn mogelijkheden in het werkveld. Docenten van de Lentiz Onderwijsgroep besteden bovendien extra aandacht aan de studeerbaarheid.

Belemmeringen in de studielast probeert het programma weg te nemen. Door hun ervaring in het mbo zijn de docenten van MBO-Westland uitstekend in staat om belemmeringen weg te nemen die studenten kunnen ervaren bij de overstap van mbo naar hbo. Bovendien levert het programma maatwerk door van tevoren te kijken naar de competenties die studenten moeten verwerven. Het panel waardeert dit.

Conclusie: Voldoende

4.2.6 Standaard 7

Het Ad-programma voldoet aan wettelijke eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma.

Bevindingen

De totale studielast van het tweejarige Ad-programma Tuinbouwmanagement is 120 EC. De verdeling van de studiepunten wordt beschreven in de Onderwijs- en Examenregeling van het programma.

Overwegingen

Het panel heeft geconstateerd dat het programma voldoet aan de wettelijke eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma.

Conclusie: Voldoende

4.3 Personeel

4.3.1 Standaard 8

De hogeschool beschikt ter zake van het Ad-programma over een doeltreffend personeelsbeleid.

Bevindingen

Het personeelsbeleid van het Ad-programma Tuinbouwmanagement is afgeleid van het beleid van Hogeschool Inholland en is beschreven in de notitie 'Personeelsbeleidsplan 2013-2016'. Het programma beschrijft hierin de benodigde kwalificaties voor realisering van het programma. De kern van dit beleid is dat het docententeam voldoende gevarieerd is zodat de verantwoordelijkheid kan worden genomen voor het verzorgen van de leeromgeving en de begeleiding van het leerproces van de studenten, aldus het informatiedossier.

Deskundigheidsbevordering en het werken aan professionalisering van het docententeam en docentexperts komen jaarlijks aan bod in de individuele beoordelingscyclus, die bestaat uit drie gesprekken met de leidinggevende over het functioneren van de docenten. De beoordelingscyclus wordt digitaal vastgelegd. Beginnende docenten volgen in het eerste jaar van hun aanstelling de door Hogeschool Inholland aangeboden cursus 'didactiek light' en worden binnen het team begeleid en ondersteund bij de uitvoering van onderwijsactiviteiten.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat het personeelsbeleid rond het Ad-programma Tuinbouwmanagement voldoet. Ook voorziet het programma in een vruchtbare afstemming tussen het mbo en Hogeschool Inholland. Het panel is van mening dat het programma daarmee op de goede weg naar een goed personeelsbeleid zit, maar dat het beleid nog verder uitgewerkt kan worden. Nog niet alle docenten zijn didactisch geschoold en voor de betrokken mbo-docenten geldt dat zij niet allemaal op masterniveau gekwalificeerd zijn om direct en volwaardig in een programma op hbo-niveau te participeren. Het panel adviseert hierover een duidelijk beleid te formuleren. Het panel heeft er vertrouwen in dat programmamanagement in staat is dit naar behoren vorm te geven.

Conclusie: Voldoende

4.3.2 Standaard 9

Het personeel van het Ad-programma is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het Ad-curriculum.

Bevindingen

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement wordt verzorgd door een docententeam dat bestaat uit twaalf docenten van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness van Hogeschool Inholland en zeven leden van het docententeam van MBO-Westland te Naaldwijk. Van de docenten van Hogeschool Inholland beschikt 83% over een masterdiploma. Het team wordt aangestuurd door de teamleider Tuinbouw & Agribusiness. De samenstelling van het docententeam is op basis van vakinhoudelijke kennisexpertise opgebouwd uit kennis van plant, bedrijf, sector en maatschappij. Als benodigde expertise of capaciteit voor de uitvoering van onderwijs niet voldoende beschikbaar is binnen het docententeam, wordt deze kennis extern ingekocht. Uit het informatiedossier blijkt dat dit momenteel gebeurt voor de vakken Nederlands en Tuinbouwtechniek.

Overwegingen

Hoewel het programmamanagement de exacte verdeling van docenten over de verschillende onderwijseenheden nog niet definitief heeft vastgelegd, is het panel van oordeel dat het programma beschikt over gekwalificeerde en gemotiveerde docenten. De docenten hebben voldoende expertise om het programma te kunnen verzorgen. Zij hebben de juiste opleidingen afgerond, er zijn volgens het panel voldoende masteropgeleide docenten en de ervaring van docenten is in orde. Het panel vindt tevens dat het onderwijzend personeel van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness geschikt is om het onderwijs in het Ad-programma te kunnen verzorgen. Vakinhoudelijke kennis, didactische vaardigheden en niveau zijn in orde. Het programma heeft de inzet vanuit Lentiz Onderwijsgroep en Hogeschool Inholland op een logische wijze verdeeld. Het panel waardeert dat het programma voor de basisvakken enkel Inholland-docenten inzet. Met de inzet van docenten van het mbo wordt de beroeps- en praktijkgerichtheid van het programma adequaat geborgd. Wel is de continue ontwikkeling van expertise en de didactische scholing van mbo-docenten een aandachtspunt, zoals eerder genoemd bij standaard 8.

Het panel heeft het volste vertrouwen dat de betrokken docenten in staat zijn studenten op adequate wijze te begeleiden. Tijdens het locatiebezoek werd duidelijk dat docenten een duidelijk beeld hebben van het leerproces van de studenten. Tevens heeft het panel een goede balans tussen ervaren en minder ervaren docenten gezien. De instelling vraagt weliswaar een behoorlijke tijdsinvestering van docenten en de werkplekbegeleiders, maar het panel is erg tevreden over de ruimte die docenten hiervoor krijgen binnen hun aanstelling. Het panel is positief over de borging van de kwaliteit van de werkplek, ook als de werkzaamheden uitgevoerd worden in een familiebedrijf. De stage in het tweede jaar volgen studenten bij een stagebedrijf dat gezocht wordt door Hogeschool Inholland. Regelmatig bezoeken stagebegeleiders van Hogeschool Inholland de werkplekken en beoordelen zij de werkplekopdrachten. Ook de informatievoorziening naar de werkplekbegeleiders toe is goed.

Conclusie: Voldoende

4.3.3 Standaard 10

De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het Ad-programma.

Bevindingen

Het docententeam bestaat uit twaalf expertdocenten van de Hogeschool Inholland en zeven mbo-docenten van MBO-Westland. Het team wordt ondersteund door een Allround Team Ondersteuner. In de onderwijsuitvoering worden ook docenten uit andere opleidingen van het domein Agri, Food & Life Sciences ingezet. In de beginfase van het Ad-programma is de beoogde docent-studentratio 1:20. Door de directie is budgettaire ruimte gereserveerd om het programma uit te voeren.

Overwegingen

Het management van het Ad-programma zet naar het oordeel van het panel voldoende gekwalificeerd personeel in om te waarborgen dat de onderwijsomgeving effectief kan worden ingericht en dat leerprocessen adequaat kunnen worden ondersteund en begeleid. De taakstelling en inzet van individuele docenten wordt op transparante wijze inzichtelijk gemaakt. Het panel is positief over een flexibele inzet van externe docenten. De budgettaire

ruimte die de directie heeft gereserveerd stelt het management in staat om het programma adequaat uit te voeren.

Conclusie: Voldoende

4.4 Voorzieningen

4.4.1 Standaard 11

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het Ad-programma.

Bevindingen

Voor het nieuwe Ad-programma Tuinbouwmanagement staan het gebouw van Hogeschool Inholland in Delft en de Demokwekerij te Naaldwijk ter beschikking.

Het gebouw van Hogeschool Inholland Delft beschikt blijkens het informatiedossier over onderwijsruimtes waarin zowel samenwerkend leren als individueel leren gerealiseerd kunnen worden. Het praktijkgerichte onderwijs wordt in het gebouw van de Demokwekerij uitgevoerd in samenwerking met de Greenport Horti Campus. De Greenport Horti Campus is een samenwerkingsverband tussen het Groene MBO en HBO- en VO onderwijsorganisaties, gemeenten en het bedrijfsleven, met de doelstelling meer aandacht voor het groene werkveld te creëren bij de jonge generatie. In 2015 is gestart met de bouw van een regionaal en internationaal kennis- en opleidingscentrum voor de tuinbouwsector.

Het aanbod van studentwerkplekken wordt verspreid over de gebouwen gefaciliteerd. Deze werkplekken bieden studenten gedurende de openingstijden van het gebouw toegang tot applicaties en studiematerialen van het programma, aldus het informatiedossier.

Overwegingen

Het panel heeft kennis genomen van de voorzieningen van het programma in Delft. De voorzieningen in het gebouw zijn toereikend voor het aangeboden onderwijs van het programma. Het panel is ervan overtuigd dat ook de onderwijsvoorzieningen op betrokken mbo-instellingen en bedrijven aan de eisen voldoen.

Het panel heeft geconstateerd dat het programmamanagement grote verwachtingen heeft van de in aanbouw zijnde Greenport Horti Campus. Het panel onderschrijft dit vertrouwen en is van mening dat de Greenport Horti Campus een meerwaarde heeft voor dit programma en de tuinbouwsector.

Conclusie: Voldoende

4.4.2 Standaard 12

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Begeleiding tijdens het reguliere onderwijsprogramma vindt op verschillende manieren plaats. Bij onderwijsprojecten wordt gemiddeld wekelijks een begeleidingsmoment ingepland. Procesmatig leren staat hierin over het algemeen centraal. Studieloopbaanbegeleiding (SLB) vormt de ruggengraat van het onderwijsconcept; deze begeleiding is gericht op bewustwording van de studenten met betrekking tot competenties, op “leren leren” en op keuzeprocessen binnen het onderwijsprogramma, aldus het informatiedossier.

Insite is het algemene intranet van Hogeschool Inholland waar studenten van het Ad-programma alle benodigde informatie over de organisatie en het programma kunnen vinden. Deze informatievoorziening aan studenten heeft betrekking op het opleidingsprogramma, de studievoortgang, de roosters, onderwijsmaterialen, leerdoelen, beoordelingscriteria, toetsresultaten, stages, procedures en voorzieningen. Studenten van de bacheloropleiding geven aan dat docenten en opleidingsmanagement gemakkelijk te bereiken zijn.

Overwegingen

De studiebegeleiding die het programma verzorgt is naar het oordeel van het panel intensief en biedt ruime mogelijkheden knelpunten op te sporen en te verhelpen. Ook de loopbaanbegeleiding en -advies aan studenten vindt het panel toereikend. De Studieloopbaanbegeleiding (SLB) bevordert bovendien het inzicht in de samenhang van de competenties binnen het curriculum en maakt het mogelijk maatwerk te leveren aan studenten. Naast de flexibiliteit die dit oplevert voor studenten, is het positief voor de aantrekkelijkheid van het programma. Het panel is van oordeel dat het Ad-programma zich hiermee onderscheidt van andere opleidingen.

De informatievoorziening acht het panel adequaat: het programmamanagement en de docenten communiceren op heldere wijze met studenten. Naast de regelmatige studiebegeleidingsgesprekken is de drempel voor studenten om tussentijds aan te kloppen bij docenten of het opleidingsmanagement laag. Door heldere uitleg over de inhoud van de competenties en de verdeling van de competenties over het curriculum is het voor studenten duidelijk wat docenten van hen verwachten.

Conclusie: Voldoende

4.5 Kwaliteitszorg

4.5.1 Standaard 13

Het Ad-programma wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Bevindingen

De kwaliteitszorgsystematiek voor het Ad-programma Tuinbouwmanagement is beschreven in het Handboek Kwaliteitszorg, dat afgeleid is van de kwaliteitszorgcyclus van Hogeschool Inholland. Het NVAO-kader vormt het raamwerk van het kwaliteitszorgsysteem. Het programma beschrijft de verantwoordelijkheden en de procedures van betrokkenen in de kwaliteitszorgcyclus. De kwaliteitszorgsystematiek richt zich daarbij op zowel externe eisen als eisen van de eigen organisatie. Het programma verricht periodiek metingen en verbetermaatregelen worden gecontroleerd op effectiviteit.

De interne evaluaties vinden plaats onder toezicht van de kwaliteitscoördinator en in samenwerking met de Allround Teamondersteuner (ATO). Voor de periodieke onderwijsbeoordelingen is een "Procedure onderwijsbeoordelingen" ontwikkeld. Hierin is de participatie van en de terugkoppeling naar de studenten en naar opleidingsniveau beschreven.

Overwegingen

Het panel heeft het kwaliteitshandboek bestudeerd en is van oordeel dat dit een heldere uiteenzetting bevat van de verantwoordelijkheden van betrokkenen in de kwaliteitszorgsystematiek. Ook het tijdsplan is duidelijk. Niet alleen is het adequaat beschreven, maar het programmamanagement lichtte de kwaliteitszorgprocedures ook mondeling helder toe tijdens het locatiebezoek.

Het panel heeft geconstateerd dat het Ad-programma Tuinbouwmanagement beschikt over een adequaat evaluatiesysteem, dat vooral gericht is op het bereiken van descriptieve streefdoelen. Het panel beoordeelt de systematiek van kwaliteitszorg als doordacht en van voldoende kwaliteit. Het programmamanagement heeft de intentie om het evaluatiesysteem nog verder uit te werken. Het panel moedigt dit aan en ziet dit streven bevestigd door de signalen die via het systeem zijn opgemerkt en reeds tot verbeteringen hebben geleid.

Conclusie: Voldoende

4.5.2Standaard 14

Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van het Ad-programma actief betrokken.

Bevindingen

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement zal gebruikmaken van de bestaande en hiervoor uit te breiden commissies van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness en heeft dit vastgelegd in het document 'CvB-kaders voor examencommissies'. Daarnaast kan het beroep doen op de klachtenprocedure en klachtencoördinator van de bacheloropleiding.

Het programma betreft studenten, docenten bij de interne kwaliteitszorg. Het programma vraagt betrokkenen onder meer het onderwijs te evalueren. Tevens heeft het programmamanagement vijf commissies samengesteld. Het gaat hier om de opleidingscommissie, de examencommissie, de toetscommissie, de curriculumcommissie en de beroepenveldcommissie.

De beroepenveldcommissie informeert het programma over de ontwikkelingen in het werkveld en adviseert (gevraagd en ongevraagd) over de kwaliteit van het onderwijs in relatie tot de praktijk. De beroepenveldcommissie bestaat uit minimaal zes leden, onder wie ten minste een alumnus.

De opleidingscommissie zal gecombineerd worden met de opleidingscommissie van de bacheloropleiding en heeft een gelijkwaardige vertegenwoordiging van studenten en docenten van het domein, zowel vanuit het Ad-programma als vanuit MBO-Westland.

Een uitgebreide beschrijving van de betrokkenheid van bovengenoemde commissies staat beschreven in het informatiedossier.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de diverse betrokkenen structureel en in voldoende mate worden geconsulteerd. De opleidingscommissie heeft een duidelijke functie in het programma en voert haar taken gedegen uit. Alumni van de opleiding voelen zich erg betrokken bij de opleiding en zijn bereid suggesties voor verbetering te geven, zo heeft het panel vernomen. Middels de beroepenveldcommissie worden bedrijven betrokken bij de ontwikkeling en evaluatie van het programma. Het panel meent dat de formele afstemming kan worden versterkt om de betrokkenheid te vergroten. Daarvoor adviseert het panel om bedrijven ook individueel en actief te benaderen, zodat zij meer en vaker kunnen bijdragen aan de evaluatie van het programma. Door bedrijven te vragen naar een terugkoppeling over de ontwikkeling van de eindtermen kan doelgerichter worden getoetst of de kwaliteit van het onderwijs aansluit bij de behoeften van de tuinbouwsector.

Tot slot heeft het programma zichtbaar de intentie de kwaliteitszorg van het programma verder te intensiveren. Het panel bevestigt dat de evaluatiecyclus nog verder uitgewerkt kan worden en waardeert de voorgenomen verbeteringen op dit vlak.

Conclusie: Voldoende

4.6 Toetsing

4.6.1 Standaard 15

Het Ad-programma beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement volgt de bestaande systematiek van toetsing van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness. Het competentiegerichte onderwijs is vormgegeven aan de hand van de leerlijnen van De Bie welke richting geven aan het toetsplan. De onderwijs- en onderzoeksnotitie 'Ruimte voor presteren' heeft als basis gediend door het onderwijs- en toetsbeleid voor het Ad-programma Tuinbouwmanagement. Het programma hanteert diverse vormen van toetsing om te kunnen bepalen of de student voldoet aan de beoogde competenties.

In het tweede jaar bouwen studenten het afstudeerportfolio op. Per onderwijsblok dient de student één of meerdere opdrachten, gerelateerd aan de onderwijseenheden en/of stage activiteiten, uit te voeren en de resultaten daarvan schriftelijk vast te leggen in het portfolio. De inhoud van de betreffende verslagen dient gerelateerd te zijn aan competenties op niveau 2. De student dient aan het einde van het tweede jaar al deze competenties succesvol afgerond te hebben.

Het eindniveau wordt getoetst op de inhoud van het gehele portfolio van de student. Alle opdrachten dienen met een voldoende te zijn afgesloten. Middels een presentatie van het portfolio en een reflectiegesprek in periode 4 rondt de studenten het Ad-programma af. Het portfolio wordt getoetst door twee beoordelaars. Indien er een verschil in beoordeling ontstaat zal een derde beoordelaar ingezet worden.

Na afloop van het locatiebezoek heeft het programmamanagement het panel drie toetsen toegestuurd. Deze heeft het panel bestudeerd.

Overwegingen

Het programmamanagement heeft naar het oordeel van het panel goed nagedacht over de invulling van het toetsprogramma. De structuur en het proces van toetsing zijn helder en het panel is van mening dat de afstudeeropdracht behorende bij het Ad-programma Tuinbouwmanagement past bij het Ad-programma. De doelstellingen van de afstudeeropdracht zijn in orde, het programma werkt nog aan de volledige uitwerking van de afstudeeropdracht.

Het panel kan zich vinden in de reeds ontwikkelde toetsen die zullen worden afgenomen in het eerste jaar. De toetsing is transparant en de inhoud van de kennistoetsen is aan de maat. Ze laten zien of studenten aan alle eindkwalificaties hebben voldaan. Het panel is hier dan ook positief over. De toetsing van de meer zachte kanten van leidinggeven kunnen nog verder worden uitgewerkt (zie ook standaard 3).

De toetsen die het panel na afloop van het locatiebezoek heeft ontvangen zijn in orde. Naar het oordeel van het panel voldoet de toetsing tevens aan de eisen van validiteit, betrouwbaarheid en objectiviteit. De examencommissie bewaakt de kwaliteit van toetsen adequaat. De expertise en ervaring van deze commissie bij de bacheloropleiding komt hier goed van pas. Dit geeft vertrouwen dat de examencommissie ook de juiste beslissingen kan nemen voor het Ad-programma. Als aanvulling adviseert het panel om het beleid voor het Ad-programma ook expliciet te formaliseren.

Conclusie: Voldoende

4.7 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen

4.7.1 Standaard 16

De hogeschool geeft aan studenten de garantie dat het Ad-programma volledig kan worden doorlopen en stelt toereikende financiële voorzieningen beschikbaar.

Bevindingen

Hogeschool Inholland verplicht zich om ingeschreven studenten van het Ad-programma Tuinbouwmanagement in staat te stellen hun studie af te ronden. Zij krijgen hiervoor minimaal drie jaar de tijd. Dit geldt overigens niet voor studenten die met een negatief bindend studieadvies het programma moeten verlaten.

De hogeschool voorziet geen extra investeringen om dit programma aan te bieden maar heeft een ontwikkelbudget ter beschikking gesteld voor de opzet van het Ad-programma. Het nieuwe programma kan gebruikmaken van de infrastructuur van Hogeschool Inholland (gebouw, personeel, kennisinfrastructuur).

Overwegingen

Het panel heeft geconstateerd dat de Hogeschool Inholland een afstudeergarantie geeft en ziet geen redenen om te twijfelen aan de validiteit ervan. Voor het programma bestaat een ontwikkelbudget dat het programmamanagement ontvangt van de hogeschool. Het panel is

van oordeel dat dit budget voldoet voor het realiseren van het programma. Hiermee is de continuïteit van het programma gewaarborgd.

Wel adviseert het panel de daadwerkelijk gemaakte kosten en tijd investering te kwantificeren, opdat het programmamanagement meer inzicht krijgt in de financiële aspecten van de uitvoering van het Ad-programma. Momenteel heeft het panel echter geen enkel signaal gezien dat erop zou kunnen duiden dat een gedegen uitvoering van het programma niet gegarandeerd kan worden. Het panel heeft er dan ook vertrouwen in dat het programmamanagement de afstudeergarantie ook daadwerkelijk kan waarmaken en dat hiervoor voldoende financiële middelen beschikbaar zijn of kunnen worden vrijgemaakt.

Conclusie: Voldoende

4.8 Samenwerking met een Bve-instelling

4.8.1 Standaard 17

De hogeschool toont aan dat het onderwijs van het Ad-programma, zoals in samenwerking met de Bve-instelling aangeboden, aan te stellen eisen voldoet ten aanzien van in te zetten personeel, voorzieningen, interne kwaliteitszorg en condities voor continuïteit.

Bevindingen

Het Ad-programma Tuinbouwmanagement is ontstaan in nauwe samenwerking met MBO-Westland (Lentiz Onderwijsgroep). Gemaakte afspraken rondom de samenwerking zijn vastgelegd in een door beide partijen ondertekende samenwerkings-overeenkomst.

Overwegingen

Het panel heeft geconstateerd dat Hogeschool Inholland afspraken heeft gemaakt met een Bve-instelling, te weten Lentiz Onderwijsgroep, over het in te zetten personeel, de voorzieningen, de interne kwaliteitszorg en de condities voor continuïteit. De gemaakte afspraken voldoen naar het oordeel van het panel aan de te stellen eisen.

Verder heeft het panel geconstateerd dat het programmateam duidelijk openstaat voor betrokkenheid van Lentiz Onderwijsgroep. De organisaties vullen elkaar aan wat betreft kennis en ervaring en beide organisaties denken actief mee over de wijze waarop de samenwerking ingevuld kan worden. Het panel waardeert dit.

Conclusie: Voldoende

4.9 Algemene conclusie over de kwaliteit van het Ad-programma

De kwaliteit van het nieuwe Ad-programma Tuinbouwmanagement is naar het oordeel van het panel voldoende. Dit positieve eindoordeel is gebaseerd op het feit dat alle standaarden van het uitgebreide kader voor de toets nieuw Ad-programma van de NVAO als voldoende zijn beoordeeld. Het panel heeft enkele aanvullende adviezen gegeven die van nut kunnen zijn in het continu zoeken naar verbetering. Zij staan een positieve besluitvorming niet in de weg. Het geheel van het Ad-programma overziende, is het panel van oordeel dat het Ad-programma Tuinbouwmanagement van de Hogeschool Inholland voldoet aan de basiskwaliteit.

4.10 Aanbevelingen

In dit rapport heeft het panel een aantal aanbevelingen geformuleerd. Omwille van overzichtelijkheid staan deze hieronder. Het panel heeft deze aanbevelingen aan het eind van het locatiebezoek besproken met het programma. Ze staan het positieve eindoordeel van het panel niet in de weg. Het panel adviseert:

- 1) Het Ad-Programma Tuinbouwmanagement nog sterker als eigenstandig programma te presenteren.
- 2) De HRM-aspecten in het Ad-programma sterker in het curriculum te communiceren.
- 3) In de uitwerking van het personeelsbeleid aandacht te schenken aan de continue ontwikkeling van de expertise en de didactische scholing van mbo-docenten.
- 4) De doelstellingen van de eindopdracht nader uit te werken.
- 5) Om punten die in de ontwikkelfase naar voren komen in gesprekken met betrokkenen goed te documenteren, opdat ze niet vergeten worden in een latere uitvoerfase.

5 Overzicht oordelen

Onderwerp	Standaarden	Oordeel
1 Beoogde eindkwalificaties	1. De beoogde eindkwalificaties van het Ad-programma zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen	Voldoende
2 Programma	2. De oriëntatie van het Ad-curriculum waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van de beroepspraktijk	Voldoende
	3. De inhoud van het Ad-curriculum biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken	Voldoende
	4. De vormgeving van het curriculum zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken	Voldoende
	5. Het Ad-programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten	Voldoende
	6. Het Ad-programma is studeerbaar	Voldoende
	7. Het Ad-programma voldoet aan wettelijke eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma	Voldoende
	3 Personeel	8. De hogeschool beschikt ter zake van het Ad-programma over een doeltreffend personeelsbeleid
9. Het personeel van het Ad-programma is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het Ad-curriculum		Voldoende
10. De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het Ad-programma		Voldoende
4 Voorzieningen	11. De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het Ad-programma	Voldoende
	12. De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten	Voldoende
5 Interne kwaliteitszorg	13. Het Ad-programma wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen	Voldoende
	14. Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van het Ad-programma actief betrokken	Voldoende
6 Toetsing	15. Het Ad-programma beschikt over een adequaat systeem van toetsing	Voldoende
7 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen	16. De hogeschool geeft aan studenten de garantie dat het Ad-programma volledig kan worden doorlopen en stelt toereikende financiële voorzieningen beschikbaar	Voldoende
8 Samenwerking met een Bve-instelling	17. De hogeschool toont aan dat het onderwijs van het Ad-programma, zoals in samenwerking met de Bve-instelling aangeboden, aan te stellen eisen voldoet ten aanzien van in te zetten personeel, voorzieningen, interne kwaliteitszorg en condities voor continuïteit.	Voldoende
Algemene conclusie		Voldoende

Bijlage 1: Samenstelling panel

ir. H.J.M. Naaijkens

De heer Jeroen Naaijkens heeft in 1974 het diploma van de opleiding Tuin- en Landschapsarchitectuur aan de toenmalige Landbouwniversiteit Wageningen behaald. Na verschillende leidinggevende functie op het gebied van milieu, water, bodem en ruimtelijke ordening te hebben vervuld, was hij van 1999 tot en met 2011 voorzitter van het college van bestuur van Hogeschool HAS in 's-Hertogenbosch. Sinds 2011 is hij directeur eigenaar van Wokke Sustainable Development BV.

dr. ir. C.A.G. Snee

De heer Anco Snee heeft de opleidingen Bedrijfseconomie aan de Erasmus Universiteit en Agrarische economie in Wageningen afgerond. Hij promoveerde aan het Tinbergen Instituut met als thema 'Innovatie in de Nederlandse agrifood'. Tot 2012 was hij directeur van een innovatief agrarisch bedrijf Rubia. Momenteel is hij associate bij Adviesbureau Berenschot met aandachtsgebieden agrofood bedrijfsleven.

dr. ir. E. Londers

Mevrouw Elsje Londers heeft in 2001 de opleiding Bio-ingenieur in de Landbouwkunde, KU Leuven afgerond, waarna zij in 2006 is gepromoveerd in de Bio-ingenieurswetenschappen aan dezelfde universiteit. Na verschillende wetenschappelijke functies te hebben vervuld, is zij sinds 2012 Stafmedewerker Onderwijs aan de Faculteit Ingenieurswetenschappen van de KU Leuven.

M. Vernooij

Marleen Vernooij is lid van de NVAO-studentenpool en student hbo-bachelor Medische Hulpverlening aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, bij welke opleiding zij ook lid is van de opleidingscommissie.

Alle panelleden hebben een onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring ingevuld en ondertekend.

Het panel werd bijgestaan door A.T.M. Martens MA, beleidsmedewerker NVAO, J.W.M. Meijer, procescoördinator NVAO, en drs. A.N. Koster, onderwijswijskundige Edukos Advies, secretaris.

Bijlage 2: Programma locatiebezoek

Het panel heeft een bezoek gebracht aan de locatie op 20 mei 2016.
Locatie: Hogeschool Inholland, Rotterdamseweg 141, Delft

Programma:

08.30u - 09.30u ontvangst en vooroverleg panel, bestudering documentatie

09.30u - 10.00u Sessie 1 – gesprek vertegenwoordigers instellingsbestuur en onderwijsinstituut

- Dhr. Bert de Jong, directeur Lentiz | MBO Greenport / MBO-Westland
- Dhr. Gerard van Oosten, directeur domein Agri Food & Life Sciences van Hogeschool Inholland
- Dhr. Pieter Pot, clustermanager Agri Food, Hogeschool Inholland

10.00u - 11.00u Sessie 2 – gesprek vertegenwoordigers programmamanagement

- Dhr. Michiel Hoff, teamleider Lentiz | MBO Greenport, opleidingen Hortitechnics / Business & Management
- Dhr. Arnoud Cremers, beleidsmedewerker Lentiz onderwijsgroep
- Dhr. Pieter Pot, clustermanager AgriFood Hogeschool Inholland

11.00u - 11.15u korte pauze

11.15u - 11.45u Sessie 3 – gesprek vertegenwoordigers werkveld

- Dhr. Jan Westra, Priva
- Dhr. Michiel van Veen, Royal Lemkes
- Mevr. Karin van der Drift, Aeres Agree (v/h Agrojobs)
- Dhr. Geert van Oosterhout, LTO Glaskracht Nederland

11.45u - 12.15u Sessie 4 – gesprek met studenten van de bacheloropleiding Tuinbouw & Agribusiness (Hogeschool Inholland)

- Dennis Ammerlaan
- Dennis van Wingerden
- Jesper Imanse

12.15u - 13.15u overleg panel tijdens lunch (*besloten*)

13.15u - 14.15u Sessie 5 – gesprek docententeam

- Dhr. Arnoud Cremers, beleidsmedewerker Lentiz onderwijsgroep (als vervanger van Dhr. Roel van Heijningen, docent Lentiz onderwijsgroep (wegens omstandigheden verhinderd))
- Mevrouw Marja den Toom, docent Hogeschool Inholland
- Dhr. Marinus van Haften, docent Hogeschool Inholland
- Dhr. Hans Ligtenberg, docent Hogeschool Inholland

14.15 u – 15.00 uur gesprek vertegenwoordigers examencommissie en opleidingscommissie

Examencommissie

- Dhr. Kees Rietveld, lid examencommissie
  - Mevrouw Leontine Wouters-Wijnands, vice-voorzitter examencommissie
  - Mevr. Trinette Vermaat, ambtelijk secretaris examencommissie en opleidingscommissie
- Opleidingscommissie
- Mevrouw Jeannette van t Sant, docentlid OC namens opleiding Tuinbouw & Agribusiness
  - Jurrian van den Beukel, studentlid OC namens opleiding Tuinbouw & Agribusiness

15.00 – 15.30 uur overleg panel (besloten)

15.30 uur beknopte terugkoppeling

Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten

Informatiedossier Ad-programma / instelling

- Aanvraag Ad programma, Uitgebreide toets Ad Tuinbouwmanagement, Domein Agri, Food & Life Sciences, april 2016.
- Bijlagen bij het informatiedossier:
  - o Landelijk Opleidingsprofiel Tuinbouw & Akkerbouw, Januari 2013
  - o In samenwerking opgesteld door de 4 Agrarische Hogescholen
  - o Samenwerkingsovereenkomst Inholland- Lentiz Onderwijs groep
  - o Human Capital Agenda Greenport Horti Campus
  - o Aanbevelingsbrieven bedrijfsleven
  - o Macrorooster Ad Tuinbouwmanagement
  - o Opleidings specifieke deel OER van toepassing op Ad Tuinbouwmanagement jaar 1
  - o Boekenlijst Ad Tuinbouwmanagement jaar 1
  - o Besluit Macrodoelmatigheid
  - o Overzicht contacten werkveld
  - o Concept relatietabel Ad Tuinbouwmanagement

Documenten beschikbaar gesteld tijdens locatiebezoek

- Onderwijsbeleidsplan
  - o Algemeen deel Onderwijs Examenreglement 2015-2016
  - o Studentenstatuut 2015-2016
  - o Beleid plagiaat Examencommissie AgriFood
  - o Domeinplan 2016-2022
- Personeelsbeleidsplan
  - o Passage Personeel uit het domeinplan
- Voorzieningenplan
  - o Afspraken over laptopgebruik door studenten tijdens toetsen
- Beleidsplan t.a.v. van de toegankelijkheid en studeerbaarheid voor studenten met een functiebeperking
  - o Beleidsnotitie studeren met een functiebeperking
  - o Protocol dyslexie Hogeschool Inholland
- Kwaliteitszorgplan
  - o Handboek Kwaliteitszorg domein Agri Food & Life Sciences
  - o Nationale Studenten Enquête 2016
- Verslagen van overleg in relevante commissies/organen
  - o Examencommissie 2014-2015 en 2015-2016 tot en met maart 2016
  - o Beroepenveldcommissie 2014-2015
  - o Opleidingscommissie 2014-2015 en 2015-2016 tot en met maart 2016
  - o Toetscommissie 2014-2015 en 2015-2016 tot en met april 2016
- Handboeken en overig studiemateriaal
  - o Themahandleidingen jaar 1
  - o Toetsrooster blok 1 t/m3 bacheloropleiding 2015-16 en blok 4 2014-2015.
  - o Boekenlijst jaar 1

Bijlage 4: Lijst met afkortingen

Ad	Associate degree
Ba	bachelor
BSA	bindend studieadvies
EC	European Credits (studiepunten)
hbo	hoger beroepsonderwijs
HRM	Human Resource Management
Ma	master
Mbo	middelbaar beroepsonderwijs
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
SKA	studiekeuzeadvies
SKC	studiekeuzecheck
SLB	Studieloopbaanbegeleiding
Wo	wetenschappelijk onderwijs

Het adviesrapport is tot stand gekomen in opdracht van de NVAO met het oog op uitgebreide toetsing van het nieuwe associate-degreeprogramma Tuinbouwmanagement van de Hogeschool Inholland.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)
Parkstraat 28
Postbus 85498 | 2508 CD DEN HAAG
T 31 70 312 23 00
E info@nvao.net
W www.nvao.net

Aanvraagnummer 004291